

*др Мохсен Камил (Mohsen Khalil),
професор Правног факултета у Александрији
потпредседник Међународног удружења за уставно право*

РАЗВИТАК И ПРИРОДА УСТАВНИХ ПОРЕДАКА У ЕГИПТУ*

Египатска уставна повест познаје два раздобља и чак шест устава. У доба монархије, које је трајало од 1805. до 1952. г. донети су уставни закони 1923. и 1930. године. У републици су донети четири устава: 1956, 1958, 1964. и 1971. године. Последњи устав је још увек на снази. Египат је током своје уставне повести више пута мењао политички поредак, а данас живи у полупредседничком систему, који подсећа на француску пету републику.

Кључне речи: *Египат. — Устав. — Развитак. — Поредак. — Раздобље.*

Увод

Почетак египатског уставног поретка носио је, пре свега, печат турског освајања 1516. године кад је Египат постао држава афилирана Отоманскоме Царству. Затим је 2. јула 1798. дошла француска експедиција којом је командовао Нополеон Бонапарта. Владавина Мохамеда Алија, родоначелника краљевске породице, почела је 1805. а продужили су је његови наследници све до Устава 1923. године који се сматра првим истинским уставним демократским режимом у Египту.

При свему томе, пре 1923. постојала је апсолутистичка владавина јер је сва власт била у рукама земаљског поглавара — то је био турски паша којег је именовао султан. Уз њега су постојала саветодавна већа лишена сваке стварне власти. Француска експедиција није представљала само војничко надирање, јер су Египту учињене многе интелектуалне и научне услуге, међу којима се нарочито истичу штампарија, књига о повести, географска карта Египта, као и откриће камене розете која је омогућила разумевање хијероглифског језика. С друге стране, политичка власт Наполенова и његових наследника била је готово апсолут-

* Предавање одржано на Правном факултету у Београду 16. новембра 1988. године.

на, с изузетком неколико саветодавних већа. Та експедиција није дуго трајала. Почела је 1798. а завршила се 1801, што ће рећи укупно три године.

Кључни уставни догађај после француске експедиције био је долазак на власт Мохамеда Алија 1805. г. и доцније, његове династије, која је добила наследно право на управљање Египтом. Мохамед Али је савременој уставној повести утиснуо снажан печат.

Због свега тога поделићемо ову студију о развиту и природи уставних поредака у Египту на две главе: прва ће се односити на краљевско раздобље, док ће друга разматрати републиканско доба које је почело 1952. и траје до данашњег дана.

ПРВА ГЛАВА

Развитак и природа уставног поретка у Египту у краљевскоме раздобљу

Краљевско раздобље почело је 1805. појавом Мохамеда Алија, а завршило се преузимањем власти од стране египатске војске 23. јула 1952. године. Два важна устава представљају велике прекретнице у уставноме животу краљевског доба: Устав од 1923. и онај од 1930. Први устав је био дуже у примени и, као што ће се видети, имао је више демократских обележја.

Но, пре него што се подробно прикажу обележја ових двају устава, требало би учинити један повесни осврт на политички живот пре доношења Устава од 1923. Стога ћемо ову главу поделити на два одељка.

Први одељак

Повесни преглед политичкога живота пре доношења Устава од 1923. године

Већ смо казали да су Мохамед Али, који је на власт дошао 1805. и његови наследници добили искључиво право да управљају Египтом по реду наслеђа. Владавина Мохамеда Алија и његових наследника Ибрахима и Абаса била је по својој природи апсолутистичка, јер су уз владоца постојала само саветодавна већа, чије мишљење није обавезивало отоманског паћу.

Нову етапу означио је долазак на власт Кедива Исмаила, образованог у Паризу и импресионираног француском културом. Он је желео да Египат учини делом Европе. Године 1866. он је створио саветодавни Посланички дом, организован посебним статутом, односно врховном уредбом од 18 чланова и пословником од 61 члана. Дом су састављали посланици које су изабрали обласни поглавари. Овакви, сасвим ограничени, избори били су први пут уведени у савременој египатској повести. Надлежност овога тела била је, међутим, саветодавна. То је била јединствена ситуација: дом је био обичан саветодавни орган, али истовремено изборан.

Дванаест година доцније, тј. 1878, Кедив је створио солидарно-одговорну владу или министарство, састављено од председника и министара-чланова, окупљених у министарскоме савету. Особено обележје овога режима било је у томе што је управну власт углавном вршила влада, а не Кедив, што ће рећи да је власт постала ограничена и више није била апсолутна. Но, министарска одговорност је постојала пред Кедивом, а не пред саветодавним Посланичким домом.

Једна важна чињеница је укочила демократски процес на самоме почетку: тешка финансијска ситуација изазвана нарастањем спољног дуга. Последица кризе била је присуство двојице страних министара у влади: једног енглеског, за ресор финансија и другог француског, за ресор јавних радова. Сврха њиховога присуства била је у надзору над буџетом у корист страних поверилаца.

Даљи развитак био је убрзан и довео је до појаве двеју супротстављених струја. С једне стране, јавно мњење и посланици су се позивали на стварну демократију и европске идеје француске револуције, па су, следствено томе, захтевали измену статута Посланичкога дома, како би то тело постало истински законодавни дом, изабран од народа и надлежан како за доношење закона, тако и за остваривање министарске одговорности. С друге стране, постојао је утицај двојице страних министара, односно њихових земаља, које су се опирале оваквој демократској тежњи. Две струје су се сукобиле: посланици су инсистирали на својим захтевима, дом је био распуштен, али су посланици одбили да се повинују распуштању и поднели су народну жалбу Кедиву, који је под народним притиском био принуђен да је прихвати.

Тад је Кедив поверио једној знаменитој личности, какав је био Шериф-паша, назван оцем Устава, задатак да образује владу и припреми Устав. Шериф-паша је образовао владу без страних министара и 1879. изradio један демократски нацрт устава, по западном образцу. Овај нацрт, на жалост, никад није био примењен, услед одлуке турског султана, који је 26. јуна 1879. свргао Кедива Исмаила с египатског престола и протерао га из земље.

Његов наследник, Кедив Теуфик, сачинио је Устав 1882, назван врховном уредбом. То је била истинска почетна етапа египатскога уставног живота. Њени утицаји на египатски уставни систем се, ипак, не могу тачно проценити због њенога кратког живота, који није трајао више од пет месеци. По слову тога демократског устава западњачког надахнућа постојала је једнодомна скупштина, састављена од 125 изабраних посланика. Скупштински период трајао је пет година. Први пут у египатској уставној свести изабрана скупштина је била стварно законодавни орган и уживала самосталност у односу на извршну власт. Штавише, пред скупштином се могло покренути и питање појединачне и колективне министарске одговорности.

Суочене с оваквим демократским, уставним животом у Египту, Енглеска и Француска су Кедиву Теуфику уложиле протест, захтевајући оставку владе. Почела је бриганска инвазија и Кедив се није могао одупрети. Упркос војевању египатскога војсковође Ахмеда Орабија, енглеске трупе су 14. септембра 1882. окупирале земљу и укинуле Устав од 1882. што је за последицу имало враћање апсолутистичког поретка с обичним саветодавним већима.

Крај првог светског рата обележио је устанак египатског народа, који је захтевао независност од Енглеске. Била је то Револуција од 1919. уперена против стране окупације. Енглеска се приклонила египатским захтевима. То је учињено изјавом од 28. фебруара 1922. кад је Енглеска објавила окончање протектората, а Египат, с извесним резервама, признала за независну и суверену државу. Резерве су се односиле на обезбеђење британских комуникација у Египту, војничку заштиту Египта од стране Енглеске и на заштиту страних интереса у Египту, док је питање Судана остало нерешено.

По стицању независности, народ је желео нови устав, па је 1923. године донет нови Устав.

Други одељак

Уставни поредак од 1923. и 1930. године

Устави од 1923. и 1930. полазили су од истих, у основи демократских начела. Устав од 1923. много је важнији од оног потоњег. Тај Устав је поставио темеље истинскоме уставном животу будући да је дуготрајно примењиван због својих дубоко демократских начела на којима је почивао. Представља плод рада тридесеторо лица, углавном стручних и независних од политичких странака, уз минимално представништво једне од онда постојећих странака. Комисија која је израдила уставни нацрт била је независна у односу на владу.

Краљ Фуад је покушао да спречи усвајање Устава, али је под народним притиском био принуђен да га прогласи. Други живот овога Устава, који је потрајао од 1923. до 1952, с изузетком четири године у току којих је примењиван Устав од 1930, омогућиће нам да рашчланимо његову правну природу. На почетку је довољно рећи да Устав од 1923. означава прелазак од апсолутистичкога система у такав политички поредак у којем владају начела народне суверености и поделе власти на извршну, законодавну и судску.

Правна и политичка природа

На основу правне и политичке природе устава од 1923. и 1930. може се уопштено казати да су то устави засновани на концепцији западне демократије, у првоме реду на представничкој демократији у парламентарноме облику.

Представничком демократијом назива се политички систем у којем су оне који владају изабрали грађани и сматрају их својим представницима. Парламент, свеједно да ли једнодоман или дводоман, произлази из избора, његови чланови су представници грађана и имају просторна овлашћења. Та овлашћења се односе на законодавну власт која се састоји у изгласавању закона. Ниједан закон не може бити проглашен без претходног одобрења парламента. Представничка власт не даје грађанима, који су основа поретка, никакву ефективну улогу у вршењу власти. Улога грађана се састоји само у томе да изаберу

своје представнике, који свој представнички задатак врше без икаквог учешћа грађана.

Западна демократија почива на једном славном начелу, оном о подели власти. Оно води порекло од енглеског писца Џона Лока као и од Монтеѕкјеове славне књиге *О духу закона* од 1748. године. По томе начелу, политички поредак се састоји од више органа власти, од којих је сваки мање или више специјализован за једну функцију. Подела власти, у тачном значењу израза, не састоји се само у овој подели рада, него подразумева и то да су органи власти независни једни од других. Учење о подели власти залаже се за ову независност органа власти због тога што у држави постоје основне, по природи различите, функције, које се искључиво одвојено могу вршити. Тако се разликују законодавна функција, која се састоји у доношењу закона, и која је поверена парламенту; извршна функција, која се састоји у примени закона, а поверена је влади, и правосудна функција, поверена судијама, која се састоји у пресуђивању спорова, насталих поводом примене закона. Ове три власти су одвојене једна од друге по својој природи и својој суштини.

Овакво апстрактно учење у ствари представља идеолошко оправдање једног политичког циља: слабење носилаца власти у њиховој укључености, тако што ће они ограничавати једни друге. У том погледу подела власти подразумева два сасвим различита аспекта:

- одвајање парламента од владе, што значи поделу управљача;
- одвајање правосуђа од управљача, што омогућава вршење надзора над овима од стране независних судија. То је начело које преовлађује: власт зауставља власт.

Подела власти познаје два главна облика у западној демократији, с обзиром на начин уређења односа између парламента и извршне власти: парламентарни и представнички систем. Француски класични писци означавали су парламентарни систем као гилку, а председнички систем као круту поделу власти. Оваква схватања заснивају се искључиво на правним односима парламента и извршне власти, али занемарују политичку стварност и праксу, а нарочито улогу политичких странака.

Две суштинске црте обележавају парламентарни систем: најпре, то је главно обележје, које се тиче саме природе овога система, заснованог на гипком одвајању извршне од законодавне власти. Ради се о владиној политичкој одговорности, с једне стране, и распуштању парламента, с друге. Постоји, дакле, с једне стране, политичка одговорност кабинета, било појединачна, било скупна. Ова политичка одговорност није ништа друго до опозив чланова владе од стране парламента, у облику изгласавања неповерења. С друге стране, постоји распуштање парламента јер влада има право да учини крај животу тога тела пре истека скупштинског периода предвиђеног уставом. У случају кад је парламент дводоман, право распуштања се примењује само према ономе дому пред којим постоји владина одговорност, а не и према другоме дому.

Право распуштања парламента је неопходан пандан праву парламента да обори кабинет. Распуштање се сматра кључном полугом

парламентарног система, јер једино оно омогућава противтежу утицају парламента на министре, посредством политичке одговорности. Без распуштања кабинет се практично налази разоружан пред парламентом, који га по својој вољи може оборити. Распуштање успоставља равнотежу власти: изгласавање неповерења на једној страни, распуштање на другој страни.

Друго главно обележје парламентарног система састоји се у томе што овај тражи да извршна власт буде двоглава, што значи састављена од државног поглавара и министарског кабинета, под председништвом првог министра, који је владин шеф, а који је личност различита од шефа државе. Овај потоњи има, у суштини, почасну улогу у класичном парламентарном систему, чији типичан пример представља Енглеска. Но, парламентарном систему није неопходна монархија. Политичке одлуке не доноси државни поглавар, него кабинет. У ствари, важне одлуке носе премапотпис, то ће рећи потпис државног поглавара, поред потписа надлежног министра и, евентуално, првог министра. То значи да кабинет има суштинску улогу у функционисању власти.

Као последица овога, државни поглавар није политички одговоран пред парламентом. То је примена оне славне догме која каже да власт подразумева одговорност: нема власти, па нема ни одговорности.

Применимо сад горе објашњена начела на Устав од 1923. Најпре, тај Устав прихвата начело поделе власти, које државне функције разликује на извршну, законодавну и судску; Устав поверава сваку од ових функција засебном органу.

Затим, Устав од 1923. прихвата представничку демократију. Постојала су два законодавна дома: Посланички дом, који је у потпуности произлазио из избора, јер су сви његови чланови били изабрани на општим изборима; и други дом је био Сенат, чије су три петине чланова биле изборне, а две петине именоване од стране извршне власти. Оваквом дводомношћу парламент стиче праву законодавну функцију: сваки закон треба да одобре оба дома пре него што буде проглашен. Никаква појава полунепосредног режима не постоји у Уставу од 1923. у било каквом облику, а посебно нема референдума.

С друге стране, Устав од 1923. усваја парламентарни систем. Постоји двоглава извршна власт: с једне стране је краљ, као државни поглавар, а с друге влада, као скупни и повезан орган. Код овога потоњег ради се о министарском савету, под председањем првога министра, који није краљ. Влада је суштински чинилац извршне власти. Краљ може вршити своја овлашћења само посредством владе, што ће рећи преко надлежног министра, а то је систем премапотписа.

Владина одговорност, скупна и појединачна, постоји пред Посланичким домом, а не и пред Сенатом. Ово је логично, пошто тај дом више оличава народ од онога другог, будући да су сви његови чланови изабрани на општим изборима, док Сенат почива и на систему именовања, поред система избора. Посланички дом може, путем изгласавања неповерења, оборити владу. С друге стране, прихваћено је право распуштања: краљ може распустити Посланички дом, али не и Сенат.

Иако је Устав од 1923. у тексту усвојио правила парламентарне и представничке демократије његова примена је у појединим случа-

јевима од тога одступила. Краљ, који теоријски нема овлашћења у извршној власти, изузев посредством владе, погазио је ово начело, вршећи лично власт. Краљ је распустио Сенат, супротно слову Устава који је распуштање ограничио на Посланички дом. За овакву владавину краљ је уживао подршку Енглеске, којој је жртвовао исправан ход уставног живота.

Устав од 1930. усвојио је иста начела као и Устав од 1923. године. Једину разлику представљало је оснажење краљевске власти у 1930. јер су монарху дата и лична овлашћења, у којима није био везан министарским премапотписом. Између краља и кабинета дошло је до неслагања поводом именовања појединих високих функционера. На пример, краљ је настојао на томе да верски поглавар Ал-Азхара и шеф краљевског кабинета буду наменовани краљевским указом, који је само он потписао, а не декретом, који подразумева министарски премапотпис. Устав од 1930. је у тексту потврдио краљево лично овлашћење при наменовањима горепоменутих личности. Због тога је Устав од 1930. оцењен као мање демократски него онај од 1923. а народни притисак је довео до његовог укидања после само четворогодишње примене. Био је то повратак Уставу од 1923. који је поново примењиван почев од 12. децембра 1935. па све док египатска војска није преузела власт 23. јула 1952. Тад је учињен крај Уставу од 1923. и поретку уставне монархије, а установљен нов, републикански поредак.

ДРУГА ГЛАВА

Развитак и природа републиканских устава

После успешног револуционарног удара египатске војске 23. јула 1952. догађаји су се низали један за другим: краљ је абдицирао 26. јула 1952; званично је укинут Устав од 1923; 17. јануара 1953. распуштене су политичке странке; укинута монархија и проглашена република 18. јуна 1953; на основу уговора од 19. октобра 1954. евакуисана је енглеска војска с египатског земљишта. Земља је окренула нову страну у својој уставној повести.

Неколико месеци после револуције коју је извела египатска војска, издат је 1953. један уставни проглас. Њиме је створен министарски савет који је имао извршну и законодавну власт, као и један здружен, шири савет, који су заједно чинили револуционарни и министарски савет. У самој ствари овај здружени савет је представљао врховну политичку установу, те је у томе својству одређивао општу политику земље и надгледао министарске акте. Министарска одговорност је постојала пред здруженим саветом.

Председник револуције предузимао је, посредством здруженог савета, све врховне акте управе, неопходне за одржавање револуције. Зато би се, на основу овога што је речено, могло закључити да је стварна власт била у рукама здруженог савета, али исто тако и у рукама представника револуције. То, како кажу поједини правници, одговара природи револуционарне владавине.

На основу свега реченог могу се одредити три уставна раздобља, која су дошла после поменутога уставног прогласа од 1953. Устав од 1956, Устав од 1958, најзад Устав од 1964. као и садашњи Устав од 1971. године који заједно с оним што му непосредно претходи почива на заједничким начелима. Сад ћемо проучити ова три раздобља.

§ 1. Устав од 1956. године

Овај Устав познаје две новине, први пут уведене у египатски уставни живот.

1. Прву новину представља полунепосредна демократија, која предвиђа сарадњу грађана с њиховим представницима у вршењу власти. Устав од 1956. предвиђа уставни референдум за сопствену измену, а политички референдум у случају да председник републике затражи мишљење грађана у погледу послова који се односе на врховне интересе земље.

2. Друга новина је у томе што је Устав од 1956. комбиновао два различита састојка: један састојак председничког система са састојком парламентарног система.

Већ смо видели састојке парламентарног система. Представнички систем се од овог разликује у три тачке: прво, извршна власт није подељена на двоје, извршна власт није двоглава. Председник је истовремено шеф државе и шеф владе. Министри, сами за себе, немају сопствени политички ауторитет. Они су, просто, административни управљачи својих министарских одељака, саветници и сарадници председникови. Не постоји скупни министарски орган, па следствено томе, ни савет министара. Одлуке доноси председник сâм. Министри су секретари.

Друго, у председничком систему шефа државе, који је и шеф владе, увек бира народ на општим изборима. То председнику даје веома велик ауторитет, јер је он на равној ноzi с парламентом, пошто обоје непосредно оличавају народну сувереност.

Треће, председник и парламент не зависе један од другог, што представља круту поделу власти, супротну парламентарноме систему. Парламент не може оборити председничку владу изгласавањем неповерења. Насупрот томе, председник не може распустити парламент. Они су осуђени да живе заједно, без могућности да се раставе. По француској науци, то је један нераскидив брак.

Устав од 1956. није усвојио ниједан од ова два система (парламентарни или председнички), узет сâм за себе. У кругу извршне власти систем је председнички. Председник је шеф извршне власти и врши је сâм. Не постоје ни министарски савет, ни председник владе. Министри спроводе општу политику коју председник републике одређује сâм. Министри немају сопствених овлашћења, они су административни управљачи својих министарских одељака. То значи да у извршној власти нема двојства. Председник је истовремено шеф државе и шеф владе. Нема министарског премапотписа; председник сâм потписује сопствене одлуке.

Но, између парламента и председника нема круте подвојености. Обоје је изабрао народ, али је подела између извршне и законодавне власти гипка. То је један састојак парламентарнога система. Наравно, скупа одговорност кабинета пред парламентом не постоји пошто не постоје ни министарски савет ни председник владе. Постоји само појединачна одговорност свакога министра пред парламентом. Постоји право распуштања. Председник републике може распустити Народни савет и учинити крај животу тога тела, упркос чињеници да парламент не може оборити владу. Могуће је потиснути једног или неколицину министара, али остали министри остају у функцији.

У суштини, укрштање једног парламентарног састојка с председничким имало је за циљ снажење председничке власти.

§ 2. Устав од 1958. године

Устав од 1958. који се појавио у време постојања уније Египта и Сирије имао је следеће одлике: непостојање председничког система, непостојање полунепосреднога система, непостојање поделе власти. Следствено томе, није било ни парламентарнога ни председничкога поретка, нити њихове комбинације. Постојало је јединство власти, што ће рећи: конфузија законодавне и извршне власти. Председник републике је, према члану 13. Устава, овлашћен да именује чланове Народнога савета. То, дакле, није савет изабран од стране народа, него тело образовано председничком одлуком, под једним условом да половина чланова овога савета буде из редова чланова сиријскога Посланичког дома и египатског Народног савета, који су постојали пре успостављања египатско-сиријског јединства.

Законодавна и извршна власт поверене су председнику републике. Он је шеф извршне власти, у којој нема двојства, ни савета министара који једноставно спроводе општу политику коју председник сâм одређује. Штавише, председник је врховни поглавар администрације и у томе својству организује јавне службе, путем обичне одлуке, која, наравно, не носи министарски премапотпис. Он надгледа сву министарску радњу. Природно је што председник лично именује чланове Народнога савета и сâм може да распусти то тело. Он може да доноси законе у случају неопходне потребе кад парламент није у заседању, па чак и кад јесте, на основу делегације законодавне надлежности.

Тиме је, како је примећено, Устав од 1958. успоставио готово апсолутну власт председникову у уставноме поретку.

§ 3. Устави од 1964. и 1971. године

Устав од 1964. и садашњи од 1971. одликују следеће три тачке:

Прво, представништво радника и сељака у законодавној власти, с најмање 50% седишта. То је једна новина у нашем уставном животу, какву нисмо познавали пре 1964. године.

Друго, прихваћен је полунепосредни систем, при чему се два устава о којима је овде реч, разликују. Устав од 1964. ограничавао је

сарадњу грађана на само један случај политичког референдума, кад је председник могао затражити политичко мишљење грађана у пословима који се тичу највиших интереса земље, док је Устав од 1971. проширио такву сарадњу и на друге случајеве.

У суштини, Устав од 1971. отишао је даље од политичког референдума, прихватајући уставни референдум, за случај уставних промена. Штавише, председник не може распустити Народни савет, без одлуке на референдуму, којом се такво распуштање одобрава. С друге стране, у случају опасности које прете народноме јединству или безбедности, председник може доносити неопходне одлуке, под условом да се ове изнесу на народни референдум.

Усвајање горепоменог полунепосредног система праћено је повратком једнодомном законодавном телу, изабраном од народа, названом Народни савет.

Треће, дошло је до повратка двојства у извршној власти, што ће рећи да постоје председник републике и савет министара, којем председава шеф владе, који није и председник републике. Ипак се поставља питање да ли се овде ради о парламентарном поретку. У суштини, не у потпуности. Председник је изабран од стране народа и има овлашћења у извршној власти, поред оних која припадају савету министара. То је, могло би се рећи, један полупредседнички поредак, који се у извесном смислу приближава француском уставном систему.

Полупредседнички систем је, према схватању француске науке, ближи парламентарноме, него председничком систему. Извршна власт је подељена између шефа државе и кабинета и то је начело двојства извршне власти. Кабинет је политички одговоран пред парламентом, пошто му овај може изгласати неповерење. С друге стране, постоји и право распуштања парламента. Суштинску разлику између парламентарног и полупредседничког поретка представљају избор председника и његова извршна овлашћења. У полупредседничкоме систему председник се бира на општим изборима. То је случај у Француској почев од 1962. као и у Аустрији, а тако је било и у Вајмарској републици.

Чињеница да је изабран на општим изборима даје председнику већу власт од оне коју има у класичном парламентарном систему, те му министарски премапотпис није потребан чак ни за најважније одлуке. У ствари, основна разлика је у избору шефа државе: избором се добија један шеф који је представник народа, те је стављен на равну ногу с парламентом, а надмашује првога и остале министре.

Двојство извршне власти при овоме мења смисао, јер влада више није њен суштински састојак, као што је у парламентарноме поретку случај. Ситуација је обрнута у корист председника којег је изабрао народ. Такав избор има за последицу да председник, а не влада, има овлашћење за доношење најважнијих одлука, те он постаје суштински орган извршне власти.

Египатски уставни од 1964. и 1971. усвајају полупредседнички систем. Прихваћено је начело двојства извршне власти: постоје изабрани председник републике, влада и шеф кабинета, различит од председника републике, али министарство није суштински орган извршне власти, него је то председник републике, који сам ефективно врши власт

путем председничких одлука, при којима није везан министарским премапотписом.

Устав од 1964. је предвидео скупну и појединачну министарску одговорност пред парламентом, као и распуштање парламента декретом шефа државе. Одговорност и распуштање се појављују у своме традиционалном изразу. Изгласавање неповерења од стране парламента довољно је да обори владу. На одговарајући начин, председничка одлука о распуштању довољна је сама за себе да учини крај животу парламента.

Устав од 1971, међутим, предвиђа да до скупне одговорности кабинета, у случају изгласавања неповерења, може доћи тек по одржаном народном референдуму. Референдум се, по Уставу од 1971, тражи како за обарање владе, тако и за распуштање парламента. То јамчи равнотежу између извршне и законодавне власти.

Најзад, ова два устава, која предвиђају представништво радника и сељака у законодавној власти, у износу од најмање 50% седишта, истичу социјалистичко становиште, које поштује јавни, задружни и приватни сектор, као и социјална права народа. У суштини, то је један немарксистички социјалистички поредак, који укршта јавну и приватну делатност и истовремено предвиђа класичну и социјалну слободу појединца.

Превео др Драгољуб Поповић

(Примљено 16. 11. 1988)

*Dr. Mohsen Khalil,
Professor of the Faculty of Law in Alexandria
vice president IACL*

EVOLUTION AND NATURE OF CONSTITUTIONAL REGIMES IN EGYPT

Summary

The main event in the constitutional history of Egypt was Mohamad Ali's coming to power in 1805. The dynasty he founded obtained the right of hereditary rule in Egypt, so that the year of 1805. marks the beginning of the so called royal period in the egyptian constitutional history, period that lasted until 1952, when it was replaced by the republican regime.

After the abolition of the absolutisme, two constitutions were passed during the existance of the egyptian monarchy. The Constitution of 1923. adopted a representative government with the bicameral system, thus introducing a parliamentary government in Egypt. The Constitution of 1930. was based on the same principles as those adopted by the Constitution of 1923. with one single exception consisting in the strenghtening of the royal power.

Four constitutions were passed during the republican period. The Constitution of 1956. combined an element of the presidential government with another one, issued from the parliamentary system. The president of the republic, elected by the people, was authorized to dissolve the parliament, the fact that author considers to represent a combination of the two systems, though his opinion is that the purpose of such a combi-

nation was only to strengthen the presidential power. The Constitution of 1958. was in force during the period of the Union between Egypt and Syria. According to the terms of this Constitution the president of the republic was not only the head of the executive power, but he was also authorized to legislate.

Finally, the constitutions of 1964. and 1971, the latter being still in force, introduced a semi-presidential government, possessing certain similarities with the system actually existing in the Fifth republic in France.

Key words: *Egypt. — Constitution. — Development. — Regime. — Period.*

Mohsen Khalil,
professeur à la Faculté de droit de Alexandria
vice président de l' AIDC

EVOLUTION ET NATURE DES RÉGIMES CONSTITUTIONNELS EN EGYPTÉ

Résumé

L'évènement capital dans l'histoire constitutionnelle de l'Égypte était l'arrivée en 1805. de Mohamad Ali au pouvoir, dogt la dygastie obtint le droit de gouverner l'Égypte de façon héréditaire. C'était en 1805 que commença la période dite royale et qui durera jusqu'en 1952. pour céder sa place au régime républicain.

Pendant la période royale et après la chute du régime absolutiste furent proclamées deux constitutions. La Constitution de 1923. adopta le régime de la démocratie représentative, avec un système bicameral, en introduisant le régime parlementaire en Égypte. La seconde Constitution de 1930. adoptait les mêmes principes déjà consacrés par celle de 1923. avec une seule différence consistant en renforcement du pouvoir royal.

Durant la période républicaine quatre constitutions furent proclamées. La Constitution de 1956. a combiné le régime présidentiel avec un élément nouveau emprunté au régime parlementaire. Le président de la république, élu au suffrage universel, disposait d'un droit de dissoudre le parlement, ce que l'auteur qualifié comme combinaison de deux systèmes, tandis qu'il estime que le but de cette combinaison n'était que le renforcement du pouvoir présidentiel.

La Constitution de 1958. est restée en vigueur pendant la période de l'Union entre l'Égypte et la Syrie. Selon les dispositions de cette Constitution le président de la république exerçait le pouvoir exécutif en même temps que le pouvoir législatif.

Enfin, la Constitution de 1964. ainsi que la Constitution actuelle de 1971. introduisent un régime sémi-présidentiel, ayant des traits communs avec le régime de la V-ème république en France.

Mots clé: *Egypte. — Constitution. — Développement. — Régime. Période.*